

О ШЕКСПИРУ И СМРТИ

Ана Андрејевић, *Поетика смрти у Шекспировим трагедијама: Ојдело, Краљ Лиур, Мајбеј*, Филозофски факултет, Косовска Митровица 2025

Иако један од најупечатљивијих мотива у Шекспировим трагедијама, смрт неретко остаје тек фрагментарно сагледана као један од аспеката трагичног искуства. Ову празнину у домаћој шекспирологији и компаративним књижевним студијама др Ана Андрејевић попуњава темељним, дугогодишњим истраживачким радом и посвећеношћу феномену смрти у Шекспировом стваралаштву. Један од резултата тог рада јесте монографија *Поетика смрти у Шекспировим трагедијама: Ојдело, Краљ Лиур, Мајбеј*, у којој су анализирани три кључне Шекспирове трагедије на основу њихових тематских веза и структурних сличности у представљању смрти. Интердисциплинарни приступ овом феномену није ни лак ни једноставан, али је, иако изазован, истовремено и нужан и плононосан. Стога ауторка, ослањајући се на широки теоријски оквир а методолошки фокусирано, комбинује књижевне и танатолошке перспективе са филозофским, религијским и психолошким како би понудила свеобухватан увид у примере, манифестације и импликације феномена смрти.

Танатолошки мотиви сагледавају се двојачко: у ужем смислу, када обухватају „конкретне догађаје попут умирања, убиства или самоубиства”, али и у ширем смислу, који обухвата „симболе, метафоре и алегорије који омогућавају дубље разумевање смрти као егзистенцијалне, онтолошке, индивидуалне, филозофске или културолошке категорије” (38). Посматрани скупа, ови мотиви у сложеним и захтевним подручјима танатологије осветљавају облике и функције смрти не само непосредно, у *Ојделу, Краљу Лиуру и Мајбеј*, већ и посредно, у ширем Шекспировом опусу – од смрти као моралне казне и последице трагичке грешке до егзистенцијалне дилеме и нужног драмског разрешења.

Уз „Пролог” и „Епилог”, монографију чини седам примарних поглавља: „Танатологија – наука о смрти”, „Поетика”, „Бити ил’ не бити: ренесансна перспектива живота и смрти”, „Ликови и њихов однос према смрти у *Ојделу, Краљу Лиуру и Мајбеј*”, „Врсте смрти у *Ојделу, Краљу Лиуру и Мајбеј*”, „Танатолошки мотиви у *Ојделу, Краљу Лиуру и Мајбеј*: од иконографије до метафизике” и „Смрт у служби трагичног узвишења у *Ојделу, Краљу Лиуру и Мајбеј*”. Развијена аргументација, као и јасна логичка и интерпретативна линија, поступно воде од теоријског утемељења танатологије и поетике, преко ренесансне перцепције смрти, до детаљне типологије ликова, врста смрти и танатолошких мотива. Искрпна библиографија са преко 300 одредница додатно сведочи о академској строгости и научном легитимитету истраживања. Нарочита вредност

студије огледа се у томе што танатологија није употребљена као спољашњи, описни оквир, већ као аналитички инструмент за тумачење драмске структуре, ликова и симболичког система трагедија.

Постављајући танатологију као темељ целокупног истраживања, монографија понире у филозофске, религијске, психолошке и културолошке аспекте смрти, уз навођење и образлагање кључних класификација и теоријских модела примењених у анализи. Овај оквир допуњен је разматрањем појма поезике, од античких дефиниција до савремених тумачења, са посебним освртом на поезику смрти. Нит која повезује античке и ренесансне трагедије јесте управо спознаја „да је прихватање смрти кључно за избегавање патње која произилази из сталног страха од њеног неизбежног доласка” (39–40). У том смислу, студија показује како је смрт приказана у књижевности уопште, а нарочито у трагедији, као и на који начин учествује у обликовању наратива. У друштвено-историјском и религијском контексту ренесансе, тумачење Шекспировог односа према смрти обухвата културне, биографске, верске, па и идеолошке околности, указујући на то како се лични фактори и они везани за дату епоху прожимају у обликовању танатолошких елемената.

Посебну вредност овој књизи даје анализа психолошких и поетичких аспеката односа ликова према смрти, која се не јавља искључиво као крај живота него и као кључни механизам карактеризације, унутрашње драмске напетости и рефлексије. Разматрајући смрт у контексту ренесансне мисли, религијских уверења, књижевне традиције, културних представа и личних избора, студија пружа богату, темељну и вишеслојну анализу трагичних јунака, предочавајући „њихове очајничке поступке или стоичко прихватање судбине”, кроз које се открива „људска немоћ или спремност да се суочи са сопственом трагичном егзистенцијом, чиме се смрт као епилог сваког живота подиже на ниво универзалне истине” (8). Детаљна анализа симбола и метафора, у садејству са верским представама повезаним са смрћу, додатно разјашњава њену улогу у спољашњем и унутрашњем свету ликова. У циљу дубље и свеобухватније психолошке анализе, док предочава трагичне судбине вођене унутрашњом динамиком и спољашњим околностима које воде трагичном врхунцу, Ана Андрејевић анализира њихов однос према смрти, личном и туђем страдању, страховима и нади. Класификацијом и поређењем различитих облика смрти у трагедијама: самоубиства, убиства, смрти из љубави, освете или лудила, ауторка их доводи у везу са развојем ликова и наративним током, апострофирајући значај смрти и њене улоге као драмске прекретнице и моралне пресуде.

Доносећи изузетну синтезу књижевне анализе и танатолошког истраживања, ова монографија уверљиво показује да смрт у Шекспировим трагедијама није пуки исход већ сложена естетска и значењска категорија, нераскидиво повезана са питањима трагичне грешке, катарзе и егзистен-

цијалног промишљања. *Поетика смрти у Шекспировим трагедијама: Ойело, Краљ Лир, Мајбей* значајно обогаћује тумачење Шекспирових трагедија и доприноси савременом разумевању односа између уметности, смрти и човека, те ће несумњиво бити драгоценост штиво како изучаваоцима и љубитељима Шекспировог стваралаштва, тако и свима онима који се баве књижевношћу, театрологијом, филозофијом или хуманистичким наукама уопште.

Др Младен М. ЈАКОВЉЕВИЋ
Универзитет у Приштини – Косовска Митровица
Филозофски факултет
Катедра за енглески језик и књижевност
mladen.jakovljevic@pr.ac.rs

ТЕРЕЗА: (ГЕО)КУЛТУРНО СВЕ, И НИШТА ВИШЕ

Драган Бошковић, *Светиа Тереза Авилска: зајаднохришћански светишћели у српској међурашној књижевности (I)*, Блум издаваштво, Београд 2025

„А када бих умео да пишем, / – како сам давно рекао – /
записао бих: Тереза! / Ништа више.”

(„Када бих био песник (*Угри ѿај бубањ, Алфонсо!*)”,
The Clash, Драган Бошковић)

„That’s where I’ll hold you, sleepin’ like a child”
(*St. Teresa*, Joan Osborne)

Пишући о шпанској светитељки, мистичарки, реформаторки кармелићанског монашког реда, у научном раду „Лутер vs. Тереза Авилска: раздируће настајање модернитета” (2018), Драган Бошковић је указао на плодотворно, за историју идеја и историју књижевности инспиративно преступништво Терезе Велике, тј. на њено „јеретичко” повлашћивање ауторитета унутрашњег откровења спрам ауторитета црквене политике, као и на одлучно на(го)вешћивање свеопштег доласка апокалипсе, артикулисано у *Пућу савршенства*: „И зато ’Одмах, Господе, одмах. Учини да се ово море смири, да се брод Цркве не налази стално сред такве олује, и да нас избавиш, Господе, јер изгибосмо!’” Тиме је, такође, овај теоретичар, историчар књижевности и песник – уметник који је у многим делима (*The Clash*, *Ave Maria!*, *Ўristen*, *Живоћ и ја смо квић: viberpunk ѿоезија*, *Сангинистиа* и *Ево ме!*) остварио креативан интертекстуални дијалог са стваралаштвом Терезе Авилске – расветлио и апокалиптичну димензију властитог песништва, чијим се програмским исходиштем